

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи
(найменування кафедри)

**РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавра**

зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(шифр та найменування спеціальності)
за освітньою програмою «Банківська справа»
(назва освітньої програми)

на тему: **«КРЕДИТНИЙ РИНОК УКРАЇНИ: СТАН ТА РОЗВИТОК»**

Виконавець:

студент ФФБС

Костенко Є.М.

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:

К.е.н., доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Тарасевич Н.В.

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми.. Еволюційні перетворення у розвитку регульованої ринкової економіки в Україні потребують концептуальних зрушень у формуванні та розвитку кредитного ринку. Кризові явища на фінансовому ринку України, передумовами яких стали політична ситуація в країні та дестабілізація економічної активності суб'єктів економічної діяльності, негативно вплинули на діяльність кредитних інститутів. Так, валютна нестабільність, девальвація національної валюти майже у 100%, досягнення споживчої інфляції рівня 57,5% та інші фінансово-економічні проблеми привели до зниження довіри до банків та небанківських фінансових установ. Кредитний ринок як історично, так і за його значущістю та вагою є основною складовою фінансового ринку. Він забезпечує найшвидший доступ до ресурсів. За ринкових умов господарювання суб'єкти національної економіки відчувають постійну нестачу фінансових ресурсів, що зумовлюється здійсненням активної інноваційної та інвестиційної політик. На кредитному ринку безпосереднім задоволенням фінансових потреб фізичних та юридичних осіб у позиковому капіталі займається кредитна система, яка включає центральний банк, акціонерні банки та інші кредитні установи. Варто зазначити, що функціонування цих інститутів на вітчизняному кредитному ринку пов'язане з проблемами, які стримують їх ефективний розвиток. Кредитний ринок забезпечує акумуляцію, накопичення, спрямування, а також розподіл і перерозподіл кредитного капіталу між секторами економіки, що визначає безумовну важливість його нормальної діяльності. За таких умов потребують удосконалення інституційні аспекти кредитного ринку, підвищення ефективності та посилення його фінансової стійкості. Тому тема роботи є актуальною.

Мета дослідження – обґрунтування теоретичних та практичних основ функціонування кредитного ринку, у виявленні найбільш актуальних проблем та окресленні короткострокових перспектив розвитку сучасного кредитного ринку України.

Завдання дослідження:

- описати сутність та функції кредитного ринку України;
- дослідити структуру кредитного ринку України;
- проаналізувати діяльність банків та небанківських фінансових установ на кредитному ринку України;
- запропонувати шляхи удосконалення функціонування кредитного ринку України з використанням закордонного досвіду;
- обґрунтувати рекомендації щодо удосконалення інструментів грошово-кредитної політики НБУ в контексті стабілізації кредитного ринку.

Об'єкт дослідження – сфера економічних відносин, що виникають між кредиторами і позичальниками з приводу перерозподілу вартості у грошовій і товарній формі на умовах повернення та платності для забезпечення розширеного відтворення і споживання на кредитному ринку.

Предмет дослідження - інструментарій та механізми організації кредитного ринку України, а також шляхи їх можливого покращення.

Методи дослідження. У роботі застосовувались як загальнонаукові, так і спеціальні методи дослідження кредитного ринку України. Зокрема: системного та порівняльного аналізу – при дослідженні динаміки, тенденцій і проблем становлення та розвитку кредитного ринку в Україні; наукового абстрагування – при обґрунтуванні інституційних засад становлення та розвитку системи кредитування в Україні; загальнонауковий метод пізнання – при вивченні організаційно-економічного та правового механізму кредитного ринку України; порівняння, аналогії, прогнозування – при обґрунтуванні шляхів удосконалення розвитку кредитного ринку в Україні.

Інформаційна база роботи. Статистичну та фактологічну основу дослідження складають закони України, постанови та декрети Кабінету Міністрів України, укази Президента України, нормативні документи Національного банку України, банківських установ, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з іпотечного кредитування, довідково-інформаційні матеріали розміщені в мережі Інтернет.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (63 найменування). Загальний обсяг роботи становить 82 сторінок. Основний зміст викладено на 72 сторінках. Робота містить 13 таблиць, 20 рисунків, 1 додаток.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі кваліфікаційної роботи *«Теоретичні засади функціонування кредитного ринку»* досліджено необхідність та сутність кредитного ринку, функції кредитного ринку, їх еволюцію. Проведено дослідження структури кредитного ринку України.

У другому розділі *«Оцінка сучасного стану та розвитку процесів функціонування кредитного ринку України»* досліджені основні тенденції розвитку вітчизняного кредитного ринку, а саме проаналізовано основні показники діяльності банків та небанківських фінансових установ, кредитні операції банків, кредитних спілок, ломбардів.

У третьому розділі *«Напрями вдосконалення функціонування та розвитку кредитного ринку України»* розглянуто зарубіжний досвід функціонування кредитного ринку з ціллю використання в Україні. Надані шляхи Удосконалення інструментів грошово-кредитної політики НБУ в контексті стабілізації кредитного ринку.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі.

Щодо дослідження теоретичних основ функціонування кредитного ринку:

1. Сучасний розвиток кредитного ринку України у визначальній мірі залежить від військово-політичної та фінансово-економічної ситуації в державі, негативний вплив яких відображається у падінні ВВП, девальвації гривні, зростанні рівня

інфляції, скороченні економічної активності економічних суб'єктів. Сприятлива макроекономічна ситуація позитивно відображається на тенденціях формування та функціонування кредитного ринку, а нестабільний розвиток економіки негативно впливає на кредитування.

2. Становлення кредитного ринку України характеризується тим, що поряд із банками почали функціонувати небанківські кредитно-фінансові установи, а саме: кредитні спілки, фінансові компанії, інші кредитні установи. При цьому функції банківських та небанківських установ тісно взаємопов'язані. Діяльність банківських та небанківських кредитних установ забезпечена регуляторними діями Національного банку України.

Щодо аналізу сучасного стану функціонування кредитного ринку:

1. На початок 2021 року на кредитному ринку України функціонує 74 банки та 624 небанківські установи, що займаються наданням кредитних послуг. В Україні встановлена банкоцентрична модель, що визначається найбільшою питомою вагою кредитних операцій банків на кредитному ринку (більше 98% за досліджуваний період).

2. За досліджуваний період (з 2016 по 2020 рік) знизилась як кількість банків на 22 (на 23%) так і небанківських установ на 294 одиниці (32%).

3. Обсяги наданих кредитів на кредитному ринку, включно до 2020 року мали тенденцію до зростання незважаючи на зниження кількості установ, що мали право надавати такі послуги. Загальний обсяг кредитів наданих кредитними установами станом на кінець 2020 році складав 982,7 млн. грн., що на 41,7 млн. грн. менше ніж станом на кінець 2016 року. Зниження темпів обсягу кредитування розпочалось з 2019 року. Як бачимо це зниження визване скороченням обсягів банківського кредитування. Залишки наданих кредитів банківською системою України станом на кінець 2020 року склали 963,7 млрд. грн., що на 42, 2 млрд. грн. менше показника 2016 року.

Щодо аналізу діяльності банків на кредитному ринку:

1. Банки можуть суттєво впливати на активізацію розвитку економіки країни та сприяти зростанню валового внутрішнього продукту (ВВП). Показник питомої ваги кредитів, наданих банками України в їх активах, за період 2016-2018 рр. становить більше 78%, тобто кредитні операції для банків України були пріоритетними активними операціями. За 2019 та 2020 роки частка кредитів в активах банків знижується за рахунок збільшення обсягів операцій банків з цінними паперами.

2. Показник питомої ваги кредитів, що надані суб'єктам господарювання в активах банків має тенденцію до зменшення з 65,5% станом на кінець 2016 року до 39,6% наприкінці 2020 року. В той же час частка кредитів, що надані фізичним особам в активах банків, також зменшувалась і в кінцевому підсумку скоротилась з 13,0% станом на кінець 2016 року до 11,3% наприкінці 2020 року.

3. Питома вага банківських кредитів у ВВП України за період 2016-2020 рр. була досить значною (49,4% станом на кінець 2016 року) та знизилась до 23,6% наприкінці 2020 року. Слід зазначити, що таке високе значення було наслідком орієнтації кредитної політики вітчизняних банків на стимулювання внутрішнього попиту на ринку через кредитування суб'єктів господарювання, що підтверджує

показник частки кредитів, що надані суб'єктам господарювання у ВВП. Ця ситуація виникла, в основному, в зв'язку з нестачею власних оборотних коштів у суб'єктів господарювання, а інколи навіть їх відсутністю.

4. Тенденції кредитної діяльності банківської системи за останні п'ять років наступні:

- спостерігається скорочення «довгих» кредитних ресурсів в економіці. Кредитний портфель як корпоративного сектору так сектору домашніх господарств, на протязі 2016-2020 рр. представлений переважно коротко- та середньостроковими кредитами в національній валюті;

- зберігається значна частка валютних кредитів. Якщо частка кредитів населення у валюті поступово зменшується (до рівня 15,5 % за станом на 01.01.2021 р.), то частка валютних кредитів юридичних осіб значно перевищує 40 % протягом чотирьох років поспіль, банки активно здійснюють валютне кредитування корпоративного сектору;

- в кредитуванні корпоративного бізнесу простежується неоптимальний розподіл корпоративних кредитів та недофінансування низки стратегічно важливих для економічного зростання видів економічної діяльності. Станом на 01.01.2021 р. сфера торгівлі отримує домінуючу частку кредитів, їй суттєво поступаються переробна промисловість та сільське господарство. Натомість галузі, що могли б стати локомотивами відновлення економіки (будівництво, транспорт, інформатизація та телекомунікації), відчують гострий дефіцит кредитування;

- скорочення частки кредитів домогосподарствам на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості до 16,2 % на 01.01.2021 р. на тлі зростання до 81,0 % частки споживчих кредитів засвідчує шкідливість такої тенденції для економічного зростання. Причиною такої тенденції в кредитуванні фізичних осіб є те, що ризики споживчого кредитування менше ризиків при кредитуванні на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості;

- додаткове ускладнення кредитної діяльності банків, викликане карантинними обмеженнями, що негативно впливають на попит на кредитні ресурси корпоративних (на тлі згортання інвестиційної діяльності та ділової активності загалом) і роздрібних (внаслідок пригнічених споживчих настроїв) позичальників.

5. Не дивлячись на позитивні зміни, які відбулися на кредитному ринку України за останні роки, проблеми все ж таки існують: рівень капіталізації банківської системи невеликий; досить великий рівень відсоткових ставок за кредитами для господарюючих суб'єктів та домогосподарств; наявність дуже високих ризиків при здійсненні кредитування; конкуренція між банками здійснюється переважно не в площині якісних показників обслуговування клієнтів, а в площині кількісних показників. Названі недоліки виступають помітною перешкодою до подальшого розвитку економіки в цілому і банківської системи зокрема.

Для удосконалення розвитку кредитного ринку на сучасному етапі рекомендуємо впроваджувати передовий світовий досвід, а саме: пірингове кредитування, небанки, розширення мережі кредитних спілок на західно-європейський зразок.

Також вважаємо доцільним рекомендувати НБУ як регулятору кредитного ринку та іншим державним органам управління по-перше формування необхідних інституційних умов стимулювання кредитування реального сектору економіки і, по-друге, забезпечення бюджетної фінансової підтримки, потрібної для відновлення процесу кредитування банками вітчизняних підприємців. Зокрема, першочергово необхідно забезпечити поступове зниження рівня облікової ставки як чинника здешевлення кредитних ресурсів. Крім того, важливо досягти позитивного рівня процентних ставок НБУ відносно прогнозованої базової інфляції внаслідок впровадження режиму інфляційного таргетування, який уможливорює забезпечення низької та стабільної інфляції в Україні, що, в свою чергу, дає змогу банкам прогнозувати середньострокові відсоткові ставки та приймати кредитні рішення з урахуванням таких прогнозів.

З метою активізації кредитування банками корпоративних позичальників існує гостра необхідність обмеження продажу комерційним банкам державних цінних паперів, зокрема, боргових облігацій Уряду, депозитних сертифікатів «овернайт», що відволікає вільні фінансові ресурси банківської системи від кредитування підприємств реального сектору економіки.

Світовий досвід також свідчить про можливість ефективного використання нетрадиційних способів фінансово-кредитної підтримки реального сектору економіки, таких як лізинг, форфейтинг, франчайзинг, факторинг, краудфандинг, які мають суттєві переваги адресності, прозорості та гнучкості над традиційними формами залучення фінансових ресурсів.